

ANDRZEJ GRZYBOWSKI^{1,2}, WITOLD PACTWA³

Franciszek Naróg (1891-1969)

Okulista wojskowy i badacz wpływu witamin na oko

Franciszek Naróg (1891-1969)

Military Ophthalmologist and Researcher of the Effects of Vitamins on the Eye

¹ Katedra Okulistyki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Żołnierska 18, 10-561 Olsztyn

² Instytut Okulistycznych Badań Naukowych, ul. Mickiewicza 24/3B, 60-836 Poznań, Poland

³ Lekarz

Adres korespondencyjny:

Prof. dr hab. med. Andrzej Grzybowski

Instytut Okulistycznych Badań Naukowych, ul. Mickiewicza 24/3B, 60-836 Poznań, Poland

ABSTRAKT

Artykuł przedstawia biografię oraz dorobek naukowy polskiego okulisty Franciszka Naroga (1891-1969). Pracował w Klinice Okulistycznej we Lwowie oraz był lekarzem okulistą Państwowej Pomocy Lekarskiej Wojskowej.

Słowa kluczowe: Franciszek Naróg, polska okulistyka, historia okulistyki, historia medycyny

WSTĘP

Franciszek Naróg był okulistą. Jego biografia oraz dorobek naukowy nie zostały dotychczas należycie opracowane. Celem poniższej pracy jest zebranie informacji na jego temat oraz analiza jego działalności medycznej i naukowej pod kątem rozwoju zarówno ówczesnej, jak i współczesnej medycyny. Był on jednym z pionierów szeroko pojętej okulistyki polskiej XX w.

ABSTRACT

This article presents the biography and scientific achievements of the Polish ophthalmologist Franciszek Naróg (1891-1969). He worked at the Ophthalmic Clinic in Lviv and was an ophthalmologist at the State Military Medical Aid.

Keywords: Franciszek Naróg, Polish ophthalmology, history of ophthalmology, history of medicine

METODOLOGIA

Do sporządzenia niniejszej pracy wykorzystano materiały znajdujące się w Głównej Bibliotece Lekarskiej im. Stanisława Konopki w Warszawie, słownikach biograficznych oraz we wspomnieniach pośmiertnych. Ponadto wykorzystano informacje z Polskiej Bibliografii Lekarskiej, zdigitalizowane materiały archiwalne oraz publikacje Franciszka Naroga.

BIOGRAFIA

Franciszek Naróg urodził się 10 grudnia 1891 r. w Cieplicach w powiecie jarosławskim. Był synem Jana i Anny z d. Przeszło [1,2]. Ukończył gimnazjum w Jarosławiu w 1912 r. maturą z odznaczeniem. W czasie nauki utrzymywał się z udzielania lekcji, gdyż jego ojciec był ubogim rolnikiem [1]. Franciszek Naróg brał udział w I wojnie światowej w armii austriackiej, do której został powołany 1 lipca 1914 r. Najpierw wysłany na front, następnie dobrowolnie zgłosił się do zwalczania epidemii tyfusu plamistego w Styrii w miejscowości Wagna k. Leibnitz w barakach uchodźców. W 1915 r. został ponownie wyznaczony do służby wojskowej w szpitalu w Leoben i w oddziałach ocznych w Szombathely. Rok później przeniesiono go do pracy w oddziale chorych na jaglicę („Trachomabteilung”) w szpitalu w Bakończech k. Przemyśla. Został wysłany do Wiednia na dwumiesięczny kurs z ortopedii, a następnie przeniesiony do garnizonowego szpitala w Przemyślu na oddział oczny. W 1918 r. Naróg ukończył kurs przeciwmalaryczny w Skutari w Albanii, a z końcem wojny dostał się do Raguzy w Dalmacji. Po powrocie z Albanii wstąpił do 14 Pułku Piechoty jako porucznik sanitarny i wziął udział w walkach na froncie na przełomie lat 1918 i 1919. Następnie pracował w Szpitalu Okręgowym we Lwowie na oddziale ocznym [1].

Później Naróg studiował na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Dyplom doktora wszechnauk lekarskich otrzymał 10 kwietnia 1922 r. Od 1 maja tego roku do 31 czerwca 1929 r. był starszym asystentem Kliniki Okulistycznej we Lwowie i czynnie uczestniczył we wszystkich zjazdach okulistycznych [1,3]. Od 1 stycznia 1930 r. do 1 listopada 1939 r. był lekarzem okulistą Państwowej Pomocy Lekarskiej Wojewódzkiej we Lwowie [1]. W 1939 r. został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi za pracę na kolei. W latach 1944-1946 był kierownikiem oddziału ocznego Centralnego Szpitala Kolejowego we Lwowie.

Po wojnie, 13 czerwca 1946 r., wraz z rodziną został ewakuowany ze Lwowa [1]. Trafił do Opola, gdzie od 15 sierpnia 1946 r. pracował jako okulista Ubezpieczalni Społecznej i Ośrodka Zdrowia [1]. Na podstawie prac *Jaglica i metody jej leczenia* (1947) oraz *Witaminy i ich rola w patologii chorób oczu* Naróg otrzymał habilitację w 1953 r. w Warszawie [1,2].

Naróg był członkiem Izby Lekarskiej Lwowskiej, Katowickiej i Warszawsko-Białostockiej. Uczestniczył w wielu międzynarodowych zjazdach, m.in. w Paryżu, Wiedniu i w Kairze (1937), gdzie przedstawił swoje wnioski na temat leczenia diatermo-koagulacją łuszczyki jagliczej [1].

Naróg był wyznania rzymsko-katolickiego. Z żoną Janiną (z d. Riedl) mieli 4 dzieci: Józefa, Andrzeja,

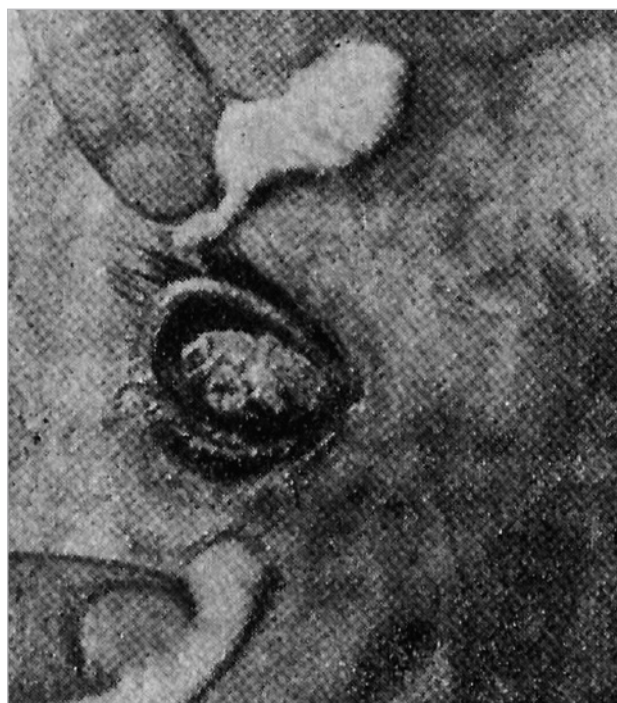
Ryc. 1. Franciszek Naróg (1891-1969)

Marię (zmarła w wieku 5 lat) oraz Kazimierza (zmarł w 1. roku życia) [1]. Franciszek Naróg zmarł 28 października 1969 r. i został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie [2,4].

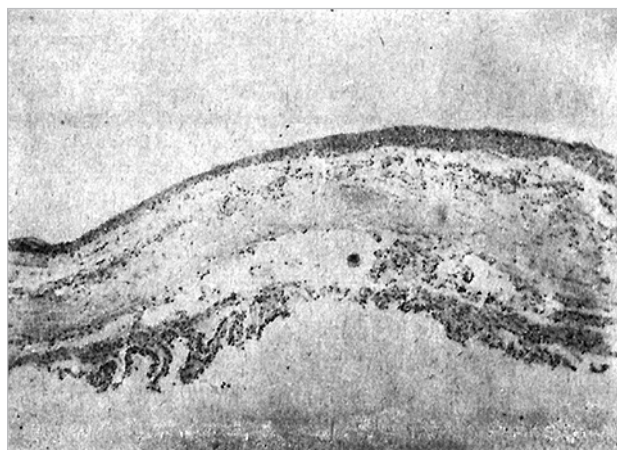
ANALIZA DOROBKU NAUKOWEGO NA PODSTAWIE WYBRANYCH PUBLIKACJI

Franciszek Naróg pozostawił ok. 30 prac drukowanych w języku polskim. Do najważniejszych zagadnień badawczych, które poruszał, należały: leczenie łuszczyki jagliczej diatermo-koagulacją (1937), obraz anatomopatologiczny i kliniczny zgorzeli powiek (1948), witaminy i ich rola w patologii chorób oczu (1949). Na podstawie badań doświadczalnych na szczurach albinosach, drogą badań biomikroskopowych i anatomopatologicznych, Naróg wykazał, że zmiany w rogówce i w całym ustroju w awitaminozie związane są z obecnością kryształków i zmian wstecznych powodujących wyschnięcie powierzchni rogówki i zmiany w nabłonku w przewodach ustroju. Podawanie w tych przypadkach witamin powodowało wyraźnie korzystne działanie [2]. Naróg zajmował się też zapaleniami błoniczymi i rzekomobłoniczymi spojówek (1950), zapaleniem błoniastym spojówek w *erythema exsudativum* (1956) oraz stosowaniem elektrochirurgii w leczeniu czerniaków oka (1967) [1,4]. Jego praca na temat roli witamin w schorzeniach oczu stanowiła ówczesnie najobszerniejsze opracowanie tego zagadnienia [5]. Dołączył do niej jedno z pierwszych zdjęć wykonanych lampą szczelinową, przedstawiające rozmiękanie rogówki (*keratomalacia*)

(Ryc. 2), „zeschnięcie spojówki” (*xerosis epithelialis conjunctivae*) (Ryc. 4) i kseroftalmię rogówki. W pracy tej przedstawiał i przypadki kliniczne (Ryc. 5), i wyniki badań eksperymentalnych na zwierzętach. Przeprowadzone badania utwierdziły go w przekonaniu, że brak witaminy A prowadzi do rozmiękania rogówki i całkowitej ślepoty. U 8 szczurów na 9 oczach udało mu się wywołać rozmiękanie rogówki. Badania zostały

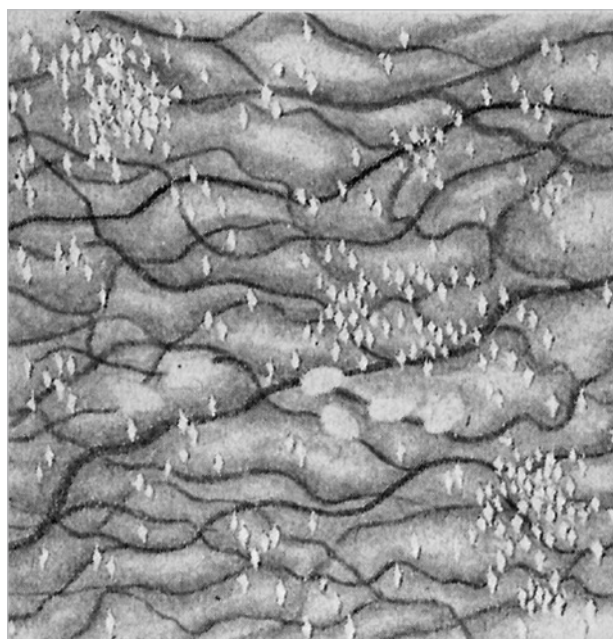

Ryc. 2. Obraz rozmiękania rogówki (*keratomalacia*) w lampie szczelinowej [5]

Ryc. 3. Zmiany histopatologiczne rogówki w przebiegu niedoboru witaminy A [5]

wzbogacone o ocenę histopatologiczną (Ryc. 3). W tej samej pracy Naróg przedstawił również skutki niedoborów innych witamin, np. B i C, w przypadku narządu wzroku.

Ryc. 4. Obraz „zeschnięcia spojówki” (*xerosis epithelialis conjunctivae*) w lampie szczelinowej [5]

Ryc. 5. Przypadek kliniczny niedoboru witaminy A [5]

PODZIĘKOWANIE

Autorzy dziękują Głównej Bibliotece Lekarskiej im. Stanisława Konopki w Warszawie oraz Bibliotece Uniwersyteckiej UWM w Olsztynie za udzieloną pomoc oraz udostępnienie posiadanych zbiorów i materiałów.

PIŚMIENNICTWO

- [1] Główna Biblioteka Lekarska: PL\327\4\0\146 (Izba Lwow.), PL\327\5\0\257 (Izba Kat.), PL\327\1\0\3859 (Izba Warsz.-Biał.), KOL (Katalog Osobowy Lekarzy).
- [2] Melanowski W.H., Doc. dr med. Franciszek Naróg. *Klinika Oczna*, 1970, 40(3), 445.
- [3] Szumański A., *Wielcy lwowianie*, Kresowy Serwis Informacyjny, [online:] <https://btx.home.pl/ksiBTX/index.php/barwy-kresow/1271-wielcy-lwowianie> – 15.10.2023.
- [4] Melanowski W.H., *Dzieje okulistyki*, PZWL, Warszawa (Polska) 1972, 384.
- [5] Naróg F., Witaminy i ich rola w patologii chorób ocznych. *Klinika Oczna*, 1949 [1950], XIX (1-2), 1-71.

SPIS PRAC FRANCISZKA NAROGA

1. Naróg F., Jaglica i metody jej leczenia (w naświetleniu XV Międzynarodowego Zjazdu Okulistycznego w Kairze). *Śląska Gazeta Lekarska*, 1947, III (6-8), 464-468; i odb. Cieszyń (Polska) 1947, 8°, 14.
2. Naróg F., Wpływ tuberkuliny na gruźlicze schorzenia oczne metodą pirquetyzacji. *Śląska Gazeta Lekarska*, 1947, III (6-8), 519 (Spr. Opole z 27.III.47).
3. Naróg F., Jaglica i jej kolebka Egipt w naświetleniu XV. Międzynarodowego Zjazdu Okulistycznego w Kairze i najnowsze metody jej leczenia. *Klinika Oczna*, 1948, XVIII (1), 126-127 (Spr. W. Zj. Okul. z 16.XII.46).
4. Naróg F., Obraz anatomo-patologiczny i kliniczny zgorzeli powiek. *Klinika Oczna*, 1948 [1949], XVIII (3/4), 511-520; i odb. Warszawa (Polska) 1949, 8°, 12.
5. Naróg F., Schorzenia oczne w związku z awitaminozami w świetle własnych spostrzeżeń z lampy szczelinowej. *Klinika Oczna*, 1948 [1949], XVIII (3-4), 564 (Sprawozdanie Zjazdu Okulistycznego z 2.VII.48).
6. Naróg F., Zmiany dna oczu u chorych gruźliczych leczonych streptomycyną. *Klinika Oczna*, 1948 [1949], XVIII (3-4), 557 (Sprawozdanie Zjazdu Okulistycznego z 2.VII.48).
7. Naróg F., Witaminy i ich rola w patologii chorób ocznych. *Klinika Oczna*, 1949 [1950], XIX (1-2), 1-71; i odb. Warszawa (Polska) 1950 [1951], 8°, 72, nakład 200 egzemplarzy.
8. Naróg F., Synergetyczne i antagnoistyczne działanie witamin w okulistyce. *Wiadomości Lekarskie*, 1950 III (2), 56-60.
9. Naróg F., Epidemiczny ropny nieżyt spojówek ocznych i wojenny nieżyt spojówkowo-rogowkowy (Conjunctivitis catarhalis epidemica / Kerato-conjunctivitis numismatica). *Klinika Oczna*, 1950, XX (1-2), 132-136; i odb. Warszawa (Polska) 1950 [1951], 8°, 5 + 3nlb.
10. Naróg F., O zapaleniach błonicznych i rzekomobłoniczych spojówek ocznych. *Klinika Oczna*, 1950 [1951], XX (1-2), 111-121; i odb. Warszawa (Polska) 1950 [1951], 8°, 10 + 2 nlb.
11. Naróg F., Spostrzeżenia nad zmianami dna oczu w gruźliczym zapaleniu opon mózgowych i w prosówce przy leczeniu streptomycyną z uwzględnieniem wyników leczenia i profilaktyki gruźlicy, [w:] *Pamiętnik XXI Zjazdu Towarzystwa Okulistów Polskich*, Warszawa (Polska) 1950 [1951], 31-34.
12. Naróg F., Synergetyczne i antagonistyczne działanie witamin w okulistyce. Witaminy A, hormony i fermenty (Uboczne spostrzeżenia z pracy doświadczalnej na szczurach), [w:] *Pamiętnik XXI Zjazdu Towarzystwa Okulistów Polskich*, Warszawa (Polska) 1950 [1951], 219-222.
13. Naróg F., Kassur B., Dwa przypadki ocznogruźliczej postaci tularemii. *Klinika Oczna*, 1951, XXI (1-2), 73-78.
14. Naróg F., Dalsze dane statystyczne i spostrzeżenia z konsultacji okulistycznych w gruźliczym zapaleniu opon mózgowych i prosówce u dzieci leczonych streptomycyną. *Klinika Oczna*, 1952, XXII (1), 45-48; i odb. Warszawa (Polska) 1952, 8°, 45-48.
15. Naróg F., Dwa przypadki środkowego gruźliczego zapalenia siatkówki i naczyniówki leczone streptomycyną. *Klinika Oczna*, 1952, XXII (4), 433-435; i odb. Warszawa (Polska) 1952, 8°, 433-435 + 1 nlb, nakład 80 egz.
16. Naróg F., Okulary ochronne barwne i ich nadużywanie. *Służba Zdrowia*, 1953, V (16), 2.
17. Naróg F., Znaczenie witamin i antybiotyków w profilaktyce i leczeniu gruźliczych schorzeń oka. *Klinika Oczna*, 1953, XXIII (2), 146 (Spr. XXIII Zj. Okul.).
18. Naróg F., Na marginesie pracy K. Zembrzuskiego pt. „Oczno-dymienicza postać tularemii”. *Klinika Oczna*, 1954, XXIV (4), 319-320.
19. Naróg F., Urazy zawodowe oczu u pracowników kolejowych, [w:] *XXIV Zjazd Okulistów Polskich. Referaty zjazdowe*, Warszawa (Polska) 1954, 111-112.
20. Naróg F., Dwa przypadki środkowego gruźliczego zapalenia siatkówki i naczyniówki – leczone streptomycyną. *Klinika Oczna*, 1955, XXV (1), 71 (spr. w. Okul. z 10. II. 52).
21. Naróg F., Opryszczka rogówki wyleczona diatermo-koagulacją. *Klinika Oczna*, 1955, XXV (1), 66-67 (spr. w. Okul. z 4. XI. 51).
22. Naróg F., Na marginesie pracy K. Stojałowskiego pt. W sprawie zespołu Gałęzowskiego-Parinauda. *Polski Tygodnik Lekarski*, 1956, XI (41), 1775.
23. Naróg F., Ślepotą na barwy (daltonizm) w służbie związanej z ruchem pociągów. *Kolejowa Służba Zdrowia* 1956, I (1), 10-14.

24. Naróg F., Zapalenie błoniaste spojówek przy wielokształtnym rumieniu wysiękowym (Erythema exsudativum multiforme). *Klinika Oczna*, 1956, XXVI (4), 395-400; i odb. Warszawa (Polska) 1956, 8°, 395-400.
25. Naróg F., Niektóre zawodowe uszkodzenia oczu u pracowników kolejowych. *Kolejowa Służba Zdrowia*, 1957, II (1), 17-20.
26. Naróg F., [Odpowiedź na list do redakcji Konrada Zembrzuskiego w sprawie oczno-dymienicznej postaci tularemii]. *Klinika Oczna*, 1957, XXVII (2), 207-208.
27. Naróg F., Znaczenie barwników w leczeniu uszkodzeń rogówki. *Klinika Oczna*, 1957, XXVII (4), 652 (spr. XXV. Zjazdu Okulistów).
28. Naróg F., Diatermia krótkofalowa i jej wpływ na choroby siatkówki i nerwu wzrokowego, [w:] *Pamiętnik XXVI Zjazdu Polskiego Towarzystwa Okulistycznego*, Warszawa (Polska) 1960, 48-51.
29. Naróg F., Czy daltonikom należy się dodatek wyrównawczy przy dyskwalifikowaniu ich do służby związanej bezpośrednio z ruchem pociągów na kolejach w świetle orzecznictwa sądowno-lekarskiego. *Medycyna Komunikacyjna*, 1965, I (3), 173-175.